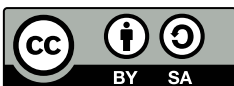

FRANCISZEK GRUCZA
(INSTYTUT LINGWISTYKI STOSOWANEJ UW)

PIERWSZE DZIESIĘCIOLECIE INSTYTUTU LINGWISTYKI STOSOWANEJ UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO

Jakże prędko mija czas! Oto upłynęło już ponad 10 lat od chwili utworzenia Instytutu Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego. Został on bowiem powołany do życia zarządzeniem Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 marca 1972 r. (zob. Dziennik Urzędowy MOiSzW, 1972, nr A-6, poz. 40). Ale swoje powstanie zawdzięcza głównie byłemu kierownictwu UW, a przede wszystkim ówczesnemu rektorowi, prof. dr hab. Zygmuntovi Rybickiemu. Mnie natomiast przypadł najpierw zaszczyt przygotowania koncepcji tego Instytutu, a następnie kierowania nim od jego początku aż po dzień dzisiejszy. Do roku 1975 ILS pracował w ramach Wydziału Filologii Obcych, natomiast z rozpoczęciem roku akademickiego 1975/76 przeniesiony został zarządzeniem Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki na nowo wówczas utworzony Wydział Rusycystyki i Sławistyki (zob. Dziennik Urzędowy MNSzWiT, 1975, nr 5). W listopadzie 1978 r. utworzone zostały w ILS zarządzeniem Rektora UW (nr 45 z 18 listopada) – na wniosek dyrektora ILS – trzy następujące zakłady: (1) Teorii Komunikacji Językowej, (2) Ogólnej Metodyki Nauczania Języków Obcych oraz (3) Metodyki Kształcenia Tłumaczy. W 1977 r. zarządzeniem Rektora UW (nr 18 z 30 września) (2) zakład został przekształcony w Zakład Glottodydaktyki, natomiast (3) w Zakład Translatoryki. Stosunkowo samodzielną jednostkę stanowi w ILS – od początku jego istnienia – Zespół Techniczny. Prowadzi on nie tylko prace konserwacyjne i usługowe, ale także konstrukcyjne i badawcze. Natomiast nieco później (Zarządzeniem Rektora UW z 15 grudnia 1972 r.) powołana została do życia biblioteka ILS.

Obecnie (listopad 1982 r.) ILS zatrudnia 1 profesora zwyczajnego, 4 docentów, 21 doktorów, 22 magistrów, 2 magistrów inżynierów, 9 techników, 8 innych pracowników (sekretariat, biblioteka itp.). Natomiast w 1972 r. zatrudnionych było w ILS: 1 docent, 6 doktorów, 9 magistrów, 5 techników, 2 innych pracowników. Nadwyżka kadrowa, jaką ILS wykazuje w grupie doktorów, docentów i profesorów w 1982 roku w porównaniu z jego stanem kadrowym z 1972 roku i przy

Copyright © 2022. The Author. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are properly cited. The license allows for commercial use. If you remix, adapt, or build upon the material, you must license the modified material under identical terms.

uwzględnieniu ujemnej migracji, jest dość pokaźna, zwłaszcza jeśli się zważy, że powstała ona niemal wyłącznie w wyniku własnego kształcenia (z zewnątrz dołączyło do ILS w latach 1972–1982 jedynie 2 doktorów i 1 docent).

Jeśli idzie o wyposażenie techniczne, to wprowadzie ILS przejął w 1972 roku spory zespół urządzeń audiowizualnych zgromadzonych przez Wyższe Studium Języków Obcych UW (istniało w okresie od 1963 do 1971 r.), niemniej i pod tym względem stan posiadania ILS wzrósł w sposób znaczący. Obecnie ILS dysponuje nie tylko kilkunastoma laboratoriami językowymi i taśmocytelem, ale także specjalną salą konferencyjną z zestawem kabin służących do przeprowadzania ćwiczeń w zakresie tłumaczeń ustnych (symultanicznych), studiem nagrań fonicznych, studiem nagrań magnetowidowych, stosunkowo dobrze wyposażonym laboratorium fonetycznym, zestawem ruchomego sprzętu audiowizualnego wraz z dość sporą taśmoteką (ponad 3500 jednostek). Swoje urządzenia techniczne ILS udostępnia także innym jednostkom organizacyjnym UW. Dodać wszakże wypada, że w wyniku bardzo intensywnej eksploatacji tego sprzętu ulega on dość szybkiemu zużyciu. Dotyczy to zwłaszcza laboratoriów językowych – część z nich wkrótce przestanie się niestety nadawać do dalszego użytkowania.

Biblioteka ILS rozrosła się od stanu: niecałe 4 tys. woluminów w 1972 r. do stanu ok. 21 tys. woluminów w 1982 roku. Jest to rozwój niemalże błyskawiczny. I należałoby się z niego cieszyć, gdyby nie paradoks, że przez tenże rozwój biblioteka ILS znalazła się obecnie w fatalnej sytuacji lokalowej i kadrowej. W dodatku stan pogarsza się z każdym rokiem. Ale o tym tylko nawiasem.

Swą działalność dydaktyczną ILS zainaugurował 1 października 1972 r. zajęciami w ramach Zaocznego Studium Magisterskiego, które zostało utworzone Zarządzeniem Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 20 czerwca 1973 r. (zob. dziennik Urz.MNSzWiT 1973, nr 13, poz. 129) dla umożliwienia absolwentom wspomnianego już WSJO uzyskania dyplomu magistra. W ciągu dziesięciolecia 1972–1982 studia w ramach ZSM podjęło 631 osób, natomiast dyplomy magisterskie uzyskało 427 osób.

1 października 1973 r. rozpoczęto w ILS dodatkowo pracę dydaktyczną w ramach Zaocznego Podyplomowego Studium Metodyki Nauczania Języków Obcych. Studium to utworzone zostało na wniosek dyrektora ILS zarządzeniem (nr 10) Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 10 lipca 1973 r. (zob. Dziennik Urz. MNSzWiT 1973, nr 13, poz. 130). Jest ono przeznaczone dla pragnących doskonalić swoje kwalifikacje zawodowe lektorów i nauczycieli języka angielskiego, francuskiego, niemieckiego i rosyjskiego. W latach 1973–1982 przyjęto na nie łącznie 500 osób, z czego zaświadczenie ukończenia go uzyskało 459 słuchaczy. Program tego Studium daje możliwość zarówno poszerzenia i pogłębienia wiedzy lingwistycznej oraz glottodydaktycznej, jak też ćwiczenia praktycznych sprawności glottodydaktycznych – w dużym stopniu z pomocą środków audiowizualnych. Natomiast studium nie zajmuje się doskonaleniem praktycznej znajomości języków obcych. Cieszy się ono wciąż niesłabnącym zainteresowaniem.

Mocą Zarządzenia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 20 czerwca 1973 r. (Dziennik Urz. MNSzWiT 1973, nr 11, poz. 118) rozpoczęło w ILS także 1 października 1973 r. działalność dydaktyczną Podyplomowe Studium Szkolenia Tłumaczy. Powstało ono z inicjatywy centralnych władz państwowych w związku z odczuwanym wówczas dotkliwie brakiem wykwalifikowanych kadr tłumaczy tekstów nieliterackich. Jest to jedyne w skali krajowej Studium uniwersyteckie prowadzące szkolenie osób pracujących w zakresie specjalizacji tłumaczeniowej. Zajęcia w ramach tego Studium odbywają się według zasad studiów wieczorowych i trwają 4 semestry. W latach 1973–1982 przyjęto na Podyplomowe Studium kształcenia Tłumaczy łącznie 358 osób, jednakże dyplom jego ukończenia uzyskało tylko 196 słuchaczy.

Dnia 1 października 1974 r. rozpoczęli w ILS swą pracę pierwsi studenci stacjonarni, którzy ukończyli III rok studiów anglistycznych, romanistycznych, germanistycznych bądź rusycystycznych i którzy zdecydowali się na specjalizację tłumaczeniową. W następnym roku – w związku ze skróceniem studiów neofilologicznych do 4 lat – rekrutacją na tę specjalizację objęto studentów po II roku tychże studiów. Specjalizację, o której tu mowa, utworzono w ILS z inicjatywy Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (pismo SU-1-4010-F/6/74 z dnia 21 marca 1974) z tych samych powodów, ze względu na które utworzone zostało w ILS Podyplomowe Studium Szkolenia Tłumaczy. Tzw. instytuty neofilologiczne nigdy nie zajmowały się i nie zajmują w sposób systematyczny i profesjonalny kształceniem tłumaczy. Natomiast pierwsze kroki na tej drodze poczyniło w naszym kraju Wyższe Studium Języków Obcych.

Doświadczenia – zarówno pozytywne, jak i negatywne – uzyskane przez ILS w trakcie prowadzenia studiów w ramach wspomnianej dopiero specjalizacji tłumaczeniowej, a do pewnego stopnia także w ramach Podyplomowego Studium Kształcenia Tłumaczy, skłoniły dyrekcję ILS do wystąpienia z wnioskiem o uruchomienie pięcioletnich, tzw. pełnych studiów stacjonarnych o profilu translatorycznym. Wniosek ten uzyskał poparcie Wydziału Rusycystyki, Sławistyki i Lingwistyki Stosowanej oraz Władz UW i został w 1980 r. zatwierdzony przez Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (por. pismo MNSzWiT z dnia 6 IV 80 r. nr DU1-4010-F-2/80). Wprawdzie w ostatniej chwili pojawiły się spore trudności, niemniej pierwszy nabór na I rok studiów dziennych w ILS został przeprowadzony – w ramach ogólnej rekrutacji na studia wyższe – już w lipcu 1980 roku. Kompletowanie tych studiów, doskonalenie ich programu, metod ich realizacji itd. jest kontynuowane bez przerwy – nie tylko z powodu podejmowanych przez niektórych neofilologów UW prób ich unicestwienia i to już u samych ich narodzin, lecz dlatego przede wszystkim, że chodzi tu przecież o zadanie całkiem nowe.

Ostatnią (dotychczas) inicjatywą „dydaktyczną” ILS jest ta, w wyniku której uruchomione zostało od dnia 1 października 1981 r. studium doktoranckie w zakresie lingwistyki stosowanej, glottodydaktyki i translatoryki. Jednakże rekrutację na studium to przeprowadzono tylko jeden raz. Wraz z wejściem w życie nowej Ustawy o Szkolnictwie Wyższym (uchwalonej przez Sejm PRL w maju

1982 r.) wstrzymana została bowiem – jak wiadomo – dalsza rekrutacja na studia doktoranckie w ogóle.

Wszystkie wyliczone tu „inicjatywy dydaktyczne” ILS nie miały niczego więcej, ale też niczego mniej, na celu, jak przyczynienie się do zaspokojenia istniejących w naszym kraju zapotrzebowań z jednej strony oraz poszukiwanie nowych i doskonalenie zastanych zasobów, programów nauczania itd. Na jednym z odcinków kształcenia uniwersyteckiego, a to znaczy zarazem – poszukiwanie sposobów lepszego spełniania jednego z podstawowych przeciw zadań Uniwersytetu jako Szkoły Wyższej. Że i formy działalności ILS nie są doskonałe, nie ulega żadnej wątpliwości. Ale bezsporne jest też to, że inicjatywy dydaktyczne ILS zmusiły nie tylko do przemyśleń, ale także do częściowej ich adaptacji przez przynajmniej niektórych spośród pierwotnych oponentów tychże inicjatyw. A przecież o to przede wszystkim chodzi, by i w tych sprawach było jak najmniej zastoju.

Dorobku naukowego pracowników ILS przedstawiać tu nie zamierzam. Na końcu tej książki¹ Czytelnik znajdzie bibliograficzne zestawienie prac wykonanych przez nich w dziesięcioleciu 1972–1982. Do tego należy jeszcze dodać dotąd nieopublikowane materiały wykonane w ramach problemu resortowego R.III.7 (MNSWiT) i problemu węzłowego koordynowanego w okresie 1975–1980 przez Instytut Programów Szkolnych Ministerstwa Oświaty, podobnie jak i materiały istniejących w postaci swoistego korpusu błędów obcojęzycznych oraz to wszystko, co „drzemie” w wykonanych w ILS pracach magisterskich. W sumie jest to dorobek niemały. Jego dokładniejszą charakterystykę zamierzam przedstawić w innym miejscu.

Najważniejszym – przynajmniej w moim odczuciu – skutkiem istnienia i pracy ILS, a także podejmowanych przezeń inicjatyw badawczych, dydaktycznych i popularyzatorskich jest jednakże fakt, iż przyczynił się on walenie do instytucjonalnego, jak i do naukowego ukonstytuowania się reprezentowanych w nim dziedzin, tzn. lingwistyki stosowanej, glottodydaktyki i translatoryki. W jakimś stopniu przyczyniły się do tego także organizowane przez ILS ogólnokrajowe sympozja (materiały z pierwszych pięciu zostały opublikowane – zob. bibliografię) poświęcone tematyce z zakresu tych dziedzin. Do umocnienia się i zarazem i upowszechnienia glottodydaktyki przyczynił się ponadto także Międzyuczelniany Ośrodek Metodyki Nauczania Języków Obcych, który zorganizowałem w 1975 r. w Uniwersytecie Warszawskim na podstawie zarządzenia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (zob. Dziennik MNSWiT 1975, nr 6, poz. 45) oraz „Przegląd Glottodydaktyczny” – organ publikacyjny tegoż ośrodka (t. 1 i 2 ukazały się w roku 1978, następne w latach późniejszych), a także przeprowadzone w latach 1976–1980 w ramach tzw. Problemu resortowego R.III.7 pt. „Metody efektywizacji nauczania języków obcych na szczeblu szkolnictwa

¹ Mowa o publikacji, w której ukazało się przemówienie, czyli „Lingwistyka, glottodydaktyka, translatoryka. Materiały z VIII Sympozjum zorganizowanego przez Instytut Lingwistyki Stosowanej UW” pod redakcją naukową Franciszka Gruczy (1985).

wyższego (zob. F. Grucza, J. Lewandowski, J. Stęperski. Propozycje dotyczące nauczania języków obcych w szkołach wyższych, w: „Życie Szkoły Wyższej” 10, 1981, 31–42). Natomiast jeśli idzie o lingwistykę stosowaną w ogóle, to jako wydarzenie, które przyczyniło się do jej dalszego instytucjonalnego umocnienia się w naszym kraju trzeba wymienić niewątpliwie (z inicjatywy niżej podpisanego i pracowników ILS) 4 grudnia 1981 r. Polskiego Towarzystwa Lingwistyki Stosowanej.

Całkiem paradoksalny jest fakt, iż kontrowersje – także te, które wynikały z pobudek nie całkiem czystych – w ostatecznym rachunku przyczyniły się nie tylko do merytorycznego umocnienia się dziedzin reprezentowanych w ILS, ale jednocześnie także do tego, że ich istnienie przeniknęło do świadomości szerokich kręgów społeczności akademickiej UW. Kontrowersje te wywołane zostały przez niektórych neofilologów zmierzających w latach 1980–1982 do likwidacji nie tylko prowadzonej w ILS działalności dydaktycznej, ale do zamknięcia tego instytutu w ogóle. Smutne refleksje nasuwa przede wszystkim fakt, iż cel ten próbowano osiągnąć, nie tyle drogą merytorycznej krytyki i dyskusji, a także z pomocą zwykłych pomówień, wykorzystując szlachetne intencje tych, którzy albo za mało albo wręcz wcale nie byli merytorycznie zorientowani.

Od początku istnienia ILS rozwinął w zakresie wszystkich spośród reprezentowanych w nim dziedzin szeroką współpracę z szeregiem zarówno krajowych (zwłaszcza w ramach wspomnianych sympozjów oraz problemu R.III.7 oraz problemu węzłowego), jak i zagranicznych ośrodków prowadzących analogiczne badania. Nadto ILS rozwinął także szeroką działalność usługową (konsultacje i poradnictwo metodyczne); niejednokrotnie włączał się także do realizacji różnych projektów praktycznych. I tak np. pracownicy ILS uczestniczyli w opracowaniu (telewizyjnych i radiowych) kursów języków obcych oraz podręczników i innych materiałów do nauki języków obcych (zob. spis publikacji). Ale niejednokrotnie pracownicy ILS występowali z konieczności także jako nauczyciele i tłumacze języków obcych.

Na koniec trzeba jeszcze wspomnieć, iż przez rok akademicki 1980/81 w obrębie instytucjonalnym ILS pracowało Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych UW. Niewiele zdołaliśmy w tym krótkim czasie uczynić dla poprawy tego ważnego odcinka pracy UW. Niemniej niektóre z idei wypracowanych w ILS zostały zaakceptowane przez Ośrodek Nauki Języków Obcych, który powstał po ponownym wyodrębnieniu się Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych z ILS. Nadto niektórzy pracownicy ILS zaopiekowali się pracą lektorów języków obcych UW w sposób bardziej trwały.

Tyle o dotychczasowej historii ILS, jego organizacji i jego działalności. Nie chodzi tu przecież o wyczerpujące sprawozdanie z jego dokonań i porażek, lecz jedynie o ogólny zarys jego obrazu.

Próbkę dalszego uściślenia odpowiedzi na pytanie, czym są i czym zajmują się reprezentowane w nim dziedziny przedstawiam w zamieszczonym niżej referacie. Natomiast odpowiedzi na pytanie, czym zajmują się poszczególni pracownicy ILS,

można zrekonstruować, opierając się na referatach zamieszczonych nie tylko w tym tomie, a także na podstawie zebranej na końcu tego tomu bibliografii.

Prace, które prezentujemy w tym tomie², to referaty czy artykuły napisane na kanwie referatów wygłoszonych na VIII ogólnopolskim sympozjum zorganizowanym przez ILS z okazji swego i dziesięciolecia pod ogólnym tytułem „Lingwistyka, glottodydaktyka, translatoryka”. Sympozjum to odbyło się w Jadwisinie k. Warszawy w dniach 5–7 listopada 1982 r. Otwarcie tego sympozjum zaszczylił swą obecnością Prorektor Uniwersytetu Warszawskiego prof. dr hab. Ryszard Szaflik. Słowa skierowane przezeń do uczestników sympozjum publikujemy niżej.

Dla pełności obrazu dodam tu, że Rektor Uniwersytetu Warszawskiego – prof. dr hab. Kazimierz Dobrowolski – przyjął cały zespół ILS dnia 3 grudnia 1982 r. w Sali Złotej i Sali Senatu UW w Pałacu Kazimierzowskim na audyencji zorganizowanej specjalnie dla uświetnienia dziesięciolecia ILS. W uroczystości tej uczestniczył także Prorektor UW prof. dr hab. Stanisław Kałużyński – aktualny przewodniczący Rady ILS oraz prof. dr hab. Albert Bartoszewicz – dziekan Wydziału Rusycystyki i Lingwistyki Stosowanej UW. Rektor i Dziekan złożyli obecnym na tym spotkaniu pracownikom ILS gratulacje z okazji ich święta a także wręczyli przyznane z tejże okazji wyróżnienia, odznaczenia i nagrody.

Materiałów z VI i VII sympozjum ILS nie udało się opublikować. Pierwsze z nich odbyło się w dniach 26–28 października 1978 r. w Warszawie. Poświęcone było tematowi: „Metody efektywizacji nauczania języków obcych na szczeblu szkoły wyższej”; obrady toczyły się w czterech sekcjach: 1) organizacja nauki języków obcych w szkole wyższej; 2) teksty, materiały i podręczniki do nauczania języków obcych w szkole wyższej; 3) metody nauczania języków obcych w szkole wyższej; 4) technologia nauczania języków obcych w szkole wyższej.

Natomiast VII sympozjum ILS odbyło się w Warszawie w dniach 15–18 maja 1980 r. na temat: „Lingwistyczne i glottodydaktyczne aspekty pojęcia kompetencji komunikacyjnej i językowej”. Za pomoc w zorganizowaniu zarówno VI oraz VII, jak i VIII sympozjum pragnę także w tym miejscu serdecznie podziękować moim Współpracownikom; dr S. Wojnickiemu i dr hab. J. Lewandowskiemu dziękuję nadto za pomoc w przygotowaniu niniejszego tomu materiałów posympozjalnych do druku.

Na koniec chciałbym – tym razem z okazji wspomnianego już dziesięciolecia – jak najserdeczniej podziękować też tym wszystkim Współpracownikom – zarówno aktualnym, jak i emerytowanym, którzy w sposób nieraz nadzwyczajnie zaangażowany pomagali mi i pomagają w tworzeniu Instytutu Lingwistyki Stosowanej i w kierowaniu nim. Wdzięczność moją chciałbym nadto zaadresować także do tych wszystkich przedstawicieli Władz Wydziałowych, Uczelnianych i Ministerialnych, bez których wsparcia inicjatywy wychodzące z ILS nie zostałyby nigdy zrealizowane. *Last but not least* pragnę podziękować również serdecznie także tym wszystkim, których krytyczne uwagi przyczyniły się do skorygowania, a niejednokrotnie także do wzmożenia pracy ILS.

² Ibidem.